חלבלוב דגני Euphorbia graminea ר"ש פולש (ספטמבר 2020)

כתבה: ערגה אלוני

חלבלוב דגני *Euphorbia graminea* (ממשפחת החלבלוביים) הוא צמח עשבוני רב שנתי בגובה של 10-50 ס"מ. בעל גבעולים מצולעים דקים ועדינים, מעט שעירים, המתפצלים דיכוטומית. המפרקים מעובים. צמח צעיר ענפיו לרוב זקופים אך בגדילתו הוא נוטה להיות שרוע. שרף חלבי מופרש מחלקי הצמח בעת פציעתם והוא מאפיין את כל מיני החלבלוב.

העלים פשוטים דמויי אזמל, מחוספסים, מסודרים נגדית על הגבעול, ראשם מחודד. שטח פני העלה שעיר צבעו ירוק עם כתמים חומים או לבנים לא מסודרים בשני צדיו. נישאים על פטוטרת ארוכה 1-3 ס"מ רוחבו 0.3 – 2.5 ס"מ. קיים הבדל בולט בין העלים המצויים בבסיס הגבעולים בשלב הצמיחה (הוגגטיבי), לבין העלים המלווים את התפרחות (השלב הגנרטיבי). קרוב לתפרחת העלים קטנים לפעמים בהירים, נישאים על פטוטרת קצרה כמעט יושבים ואין להם כתמים כהים.

מימין: גבעול דו בדי עלים ותפרחות משמאל: עלים נגדיים דמויי אזמל. צילום: ערגה אלוני©

הצמח חד ביתי, הפרחים מסודרים בתפרחות דמויות "כוסית" שארכה 0.5 ס"מ. הכוסית נראית כפרח אך למעשה זו תפרחת בפני עצמה. היא מורכבת מאונות מאוחות בצבע ירוק המסודרות כגביע, המסתיימת 4-5 אונות בראשה. האונות קעורות ירוקות עם שפה מעוגלות בצבע לבן, נראות כעלי כותרת זעירים. בדור הפנימי בין כל שתי אונות יושבת בלוטה (0.5 מ"מ) סה"כ 5 בלוטות, בסיסן ירוק והמשכן אונות קצרות דמויות מסרק. במיני החלבלוב לבלוטות צורות שונות והן כלי עזר להגדרת המין. תפקיד הבלוטות להפריש צוף. בתוך הכוסית מסתתרים פרחים זכריים ופרח נקבי אחד (Shing-Zehn et al. 2005).

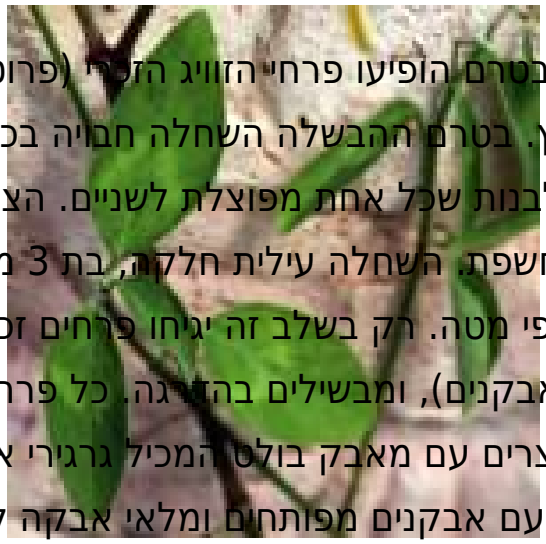

הפרח הנקבי מצוי במרכז והוא מופיע בטרם הופיעו פרחי הזוויג הזכרי (פרוטוגיניה), חסר מעטפת, בעל שחלה הנישאת על עוקץ. בטרם ההבשלה השחלה חבויה בכוסית. עם הבשלתה מגיחות מהכוסית 3 צלקות לבנות שכל אחת מפוצלת לשניים. הצלקות מתארכות, העוקץ מתארך והשחלה נחשפת. השחלה עילית חלקה, בת 3 מגורות התופחת לאחר האבקה ונוטה מחוץ לכוסית כלפי מטה. רק בשלב זה יגיחו פרחים זכריים. פרחי הזוויג הזכרי חבויים בכוסית (מעל 10 אבקנים), ומבשילים בהדרגה. כל פרח בשל נישא על עמוד (5 מ"מ) ובראשו שני אבקנים קצרים עם מאבק בולט המכיל גרגירי אבקה. בעת בדיקת הפרחים, נמצאו פרחים זכריים עם אבקנים מפותחים ומלאי אבקה לצד פרחים זכריים לא בשלים. אלה יבשילו רק לאחר הפריית השחלה.

מימין: תפרחות בקצות גבעולים. באמצע: פרחים בכוסית: פרח נקבי וכמה פרחים זכריים צילמה ערגה אלוני© משמאל: הלקטים, צילום אלי לבנה, המקור "צמח השדה"

הפרי הלקט (3 X2מ"מ) המכיל זרע אחד בכל מגורה. לחיצה על ההלקט והוא נפתח בקלות ל-3 קשוות והזרעים מתפזרים. הזרע (1.5 מ"מ) מעגול בבסיסו ומחודד בראשו, חום בעל גבשושיות ושקעים שאינם אחידים בצורתם ובגודלם. על הצמח נמצאו לא מעט תפרחות עקרות, כולן היו ממוקמות בהתפצלות בין שני ענפים. לא נמצאו זרעים באף אחת מתפרחות אלה.

הצמח מתרבה ע"י זרעים המתפזרים סמוך לצמח האם אך גם מתפזרים למרחק (יתכן שמועברים ע"י נמלים), והם נובטים בקלות. הוא מתרבה גם וגטטיבית ע"י חלקי צמח המשתרשים מהר (Daehler, Carino. 1999). הוא מתפשט במהירות האופיינית למינים פולשים (Reichard, Hamilton. 1997).

בית הגידול הוא שטחים מוארים בקרינה מלאה או חצי צל, אינו שורד קפאון וטמפ' נמוכות. גדל בקרקעות שונות (גם על כורכר). **חלבלוב דגני** אינו צמח רגיש והוא מסתגל למקומות מוצלים ומוארים כאחד ועקת מים זמנית לא פוגעת בו. גדל מקומות מופרעים, גינות מושקות לצד צמחים בגינה, בשולי שטחים מעובדים ומטעים. בערים באדניות מושקות לצד צמחי תרבות וגם בצדי דרכים. אין עדות מפורטת על תפרוסת הצמח באזורי הארץ. הוא מצוי בשרון. זוהה בתל אביב ובסביבתה, בחוף כרמל ויתכן שאף הגיע לצפון הארץ.

מוצאו מכסיקו ומשם התפשט במדינות מרכז ודרום אמריקה. הוא נפוץ באזור הטרופי והסובטרופי. מוכר בהוואי, ובטיואן, שם הוא גדל בשולי שטחים חקלאיים בהם מגדלים קנה סוכר ואננס(Shing Zehn 2005)

בשנים האחרונות מגדלים בגינון Euphorbia graminea- המשווק תחת השם המסחרי "Diamond Frost", אשר זוכה להצלחה רבה (Flora of North America). בשונה

מצורתו בבר, לצמחים בגינון התפתחו קרוב לתפרחות עלים בצבע לבן, המשווים לו יופי רב. בזכות יופיו, משך חייו והיותו לא מפונק, הוא משמש כצמח שתול בעציץ או כרקע בגינה לצמחים בעלי פרחים צבעוניים. למרבה הפלא, בגינה (מניסיון מספר שנים), צמח זה כמעט לא עושה זרעים ואינו מתרבה ובהחלט אינו מייצג תכונות של פולש.

מימין באמצע ומשמאל: הזן המגודל בגינות- Diamond Frost, במלוא הדרו. צילומים ערגה אלוני©

ספרות:

Daehler CC and Carino DA 1999 Threats of invasive plants to the conservation of biodiversity. In: Chao CH Walter GR, and Reinhardii C (eds.) Biodiversity and Allelopathy. Academic Sinica, Taipei, Taiwan. pp. 21-27.

Kolar CS and Lodge DM 2001 Progress in invasion biology: predicting invaders. Trends in Ecol. and Evol. 16: 199-204.

Lin SC and Hsieh CF 1991 A taxonomic study of the genus Euphorbia L. Euphorbiaceae) in Taiwan. Taiwania 36: 57-79.

Reichard SH and Hamilton CW 1997 Predicting invasions of woody plants introduced into North America. Conserv. Biol. 11: 193-203.

Shing-Zehn Y Chien-Fan C Kum-Ping L and Guang-Pu H 2005 Euphorbia graminea jacquin, Anewly Naturalized Plant In Taiwan Taiwania 50 (2): 131-136.

Webster GL and Bruch D 1967 Flora of Panama. Part VI. Family 97. Euphorbiaceae. In Woodson Jr RE Schery RW Webster GL and Bruch D Ann. Missour. Bot. Gard 54: 211-350.

Whelan RJ 1986 Seed Dispersal in Relation to Fire. In: Murray DR (ed.) Seed Dispersal. Biology Department, The University of Wollongong, New South Wales, USA 322 pp.

Williamson MH and Fitter A 1996 The characters of successful invaders. Biol. Conserv.78: 163-170.

Flora of north America http://www.efloras.org

==========

כל הזכויות שמורות ל"כלנית" ©

ציטוט: אלוני ע 2020 חלבלוב דגני Euphorbia graminea ר"ש פולש (ספטמבר 2020). פורחי החודש, כתב-עת "כלנית" מספר 7.
https://www.kalanit.org.il/euphorbia-graminea-09-2020